

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Трудове навчання — загальноосвітній предмет, який становить основу предметного наповнення освітньої галузі «Технологія».

Головною *метою* трудового навчання є формування технологічно освіченої особистості, підготовленої до самостійного життя і активної перетворювальної діяльності в умовах сучасного високотехнологічного, інформаційного суспільства для реалізації творчого потенціалу учнів.

Зміст предмета має чітко виражену прикладну спрямованість і реалізується переважно шляхом застосування практичних методів і форм організації занять.

Завданнями трудового навчання є:

- формування цілісного уявлення про матеріальне виробництво, роль техніки, проектування і технологій у розвитку суспільства;
- набуття учнями досвіду провадження технологічної діяльності, партнерської взаємодії і ціннісних ставлень до трудових традицій;
- формування технологічних умінь і навичок учнів;
- ознайомлення учнів із виробничим середовищем, традиційними, сучасними і перспективними технологіями обробки матеріалів, декоративно-ужитковим мистецтвом;
- формування здатності розвивати надбання рідної культури з використанням засобів декоративно-ужиткового мистецтва;
- сприяння усвідомленню учнями значущості ролі технологій як практичного втілення наукових знань;
- реалізація здібностей та інтересів учнів у сфері проектно-технологічної діяльності та технічної творчості;
- прилучення учнів до надбань української культури через практичне вивчення традиційних ремесел та різних видів декоративно-ужиткового мистецтва;
- створення умов для самореалізації та професійного самовизначення кожного учня;
- оволодіння вміннями оцінювати власні результати предметно-перетворювальної діяльності та рівня сформованості ключових і предметних компетентностей.

Реалізація змісту навчального предмета передбачена за трьома варіантами програми:

- для хлопців;
- для дівчат;
- для класів, що не поділяються на групи хлопців і дівчат.

Навчальна програма з трудового навчання для 5–9 класів розроблена відповідно до вимог Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1392 від 23 листопада 2011 р. та Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня затверджених наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 03.04.2012 № 409, відповідно до яких на вивчення трудового навчання в усіх загальноосвітніх навчальних закладах відводиться у 5–6 класах 2 год на тиждень, у 7–9 класах 1 год на тиждень.

Програма характеризується спрямованістю на реалізацію принципу варіативності, який передбачає планування навчального матеріалу відповідно до матеріально-технічного та кадрового забезпечення навчального процесу, віково-статевих особливостей учнів та їхніх інтересів.

Навчальна програма забезпечує:

- безперервність, єдність і наступність між початковою та старшою школою;
- розвивальний характер і прикладну спрямованість навчального процесу;
- формування технічно та технологічно грамотної особистості.

Типовими навчальними планами для загальноосвітніх навчальних закладів на вивчення трудового навчання у 2015-2016 навчальному році передбачено:

- у 5–6 класах — 2 години на тиждень;
- у 7–9 класах — 1 година на тиждень;
- у 10–11 класах (незалежно від профілю) — 1 година на тиждень;
- у 10–11 класах технологічного профілю — 6 годин на тиждень.

Окрім цього, кількість годин на вивчення навчального предмета «Трудове навчання» в усіх класах може збільшуватися за рахунок часу варіативної складової навчальних планів, передбаченої на навчальні предмети, факультативи, індивідуальні заняття та консультації. Також за рахунок варіативної складової можна впроваджувати курси за вибором технологічного спрямування.

У 2016/2017 навчальному році трудове навчання буде вивчатися за такими навчальними програмами:

- 5–8 класи — «Навчальна програма з трудового навчання для загальноосвітніх навчальних закладів. 5–9 класи» (авт.: В. Сидоренко та інші), затверджена наказом МОН України від 29.05.2015 № 585 (оновлена, зі змінами та розвантаженням);
- 9 клас — «Трудове навчання. 5–9 класи» (нова редакція) (за загальною редакцією В. Мадзігона);
- 10–11 класи — «Технології. 10–11 класи» (авт.: А. Терещук та інші).

Усі зазначені навчальні програми та програми з креслення розміщено на офіційному веб-сайті МОН України (<http://old.mon.gov.ua/ua/often-requested/educational-programs/>).

Навчальна програма побудована за модульною системою. Вона складається з інваріантних (обов'язкових), варіативних (на вибір) та базового (для класів, що не поділяються на групи хлопців і дівчат) модулів.

Інваріантний зміст трудового навчання розрахований на засвоєння навчального матеріалу окремими групами хлопців і дівчат. Він займає приблизно половину навчального часу. Інваріантна складова вивчається у першому півріччі, варіативна — у другому. У 9 класі спочатку вивчають варіативний модуль, потім проєктують та виготовляють комплексний виріб.

Варіативні модулі навчальної програми розраховані на 16 годин кожен. Ці модулі, із зазначеного переліку, обирає вчитель залежно від матеріально-технічної бази, фахової підготовленості, регіональних традицій, наповнюваності класів та бажання учнів. Вивчення варіативних модулів відбувається за програмами окремо розробленими до них.

Зміст трудового навчання для класів, що не поділяються на групи хлопців і дівчат, складається лише з варіативних модулів. При цьому учні мають засвоїти базовий модуль. Наскрізними лініями, що закладені у зміст базового модуля, є:

- проєктування виробів (в 5-му класі основи художньо-конструкторської діяльності);
- конструкційні матеріали;
- основи техніки і технологій.

На засвоєння навчального матеріалу, передбаченого базовим модулем, окремих годин не відводиться. Він вивчається інтегровано з вивченням варіативних модулів. Вчителів на початку навчального року слід спланувати перелік та послідовність вивчення варіативних модулів, а також розподілити навчальний матеріал, передбачений базовим модулем.

Обов'язкова для вивчення складова

Обов'язкова для вивчення складова обирається школою із запропонованих блоків залежно від умов поділу на групи хлопців і дівчат, кадрового забезпечення та інтересів учнів.

5 клас		
Блок 1. Технологія виготовлення виробів із фанери та ДВП	Блок 2. Технологія виготовлення виробів з аплікацією	
6 клас		
Блок 1. Технологія виготовлення виробів із тонколистового металу та дроту	Блок 2. Технологія виготовлення вишитих виробів	
7 клас		
Блок 1. Технологія виготовлення виробів із деревини	Блок 2. Технологія виготовлення виробів в'язаних гачком	
8 клас		
Блок 1. Технологія виготовлення виробів із сортового прокату та листового металу	Блок 2. Технологія виготовлення швейних виробів	Блок 3. Технологія виготовлення виробів інтер'єрного призначення

Кожен блок обов'язкової для вивчення складової містить чотири розділи:

- Основи матеріалознавства.
- Технологія виготовлення виробів.
- Основи техніки, технологій і проєктування.
- Технологія побутової діяльності.

Під час вивчення розділу «Основи матеріалознавства» учні ознайомляться з тими матеріалами та їх властивостями, які використовуватимуть у роботі під час освоєння обраного блоку.

Розділ «Технологія виготовлення виробів» є основним у кожному блоці. Під час його вивчення учні ознайомлюються з послідовністю виготовлення виробу, операціями, інструментами, пристосуваннями, які при цьому застосовуються, виготовляють виріб.

Розділ «Основи техніки, технологій і проєктування» ознайомлює учнів із технікою, механізмами, машинами, сучасними технологіями та процесами. У цьому розділі також передбачено вивчення основ проєктної діяльності, яка буде впроваджуватися при вивченні варіативних модулів. Вивчення теми «Основи проєктної діяльності» можливе за двома варіантами:

- 1) останньою темою обов'язкової для вивчення складової, після якої відразу планується вивчення варіативних модулів;
- 2) під час освоєння варіативних модулів.

Для набуття учнями корисних навичок під час навчального процесу програмою передбачено розділ «Технологія побутової діяльності». Особливість цього розділу полягає в тому, що кожна його тема може вивчатися в будь-який час не порушуючи при цьому календарний план. Це може бути після закінчення розділу, блоку чи модуля; перед закінченням чи на початку четверті, семестру, навчального року; у випадках, коли учні з тих чи інших причин (багато відсутніх, невідготовлені до уроку, релігійні чи шкільні свята тощо) не можуть виконати заплановану роботу. Порядок вивчення розділів і тем обов'язкової для вивчення складової визначено навчальною програмою.

Практичні роботи (вироби і проєкти)

Трудове навчання у 5–9 класах базується на практичній діяльності учнів. На кожному уроці має бути практична робота. Її зміст визначається вчителем самостійно залежно від теми уроку та виду робіт, що виконуватимуться під час уроку. Засвоєння теоретичного ма-

теріалу доцільно проводити під час практичних робіт, не витрачаючи на це окремого навчального часу. Однак, не виключається можливість проведення уроків засвоєння нових знань, під час яких учитель може розкрити навчальний матеріал усього модуля, або його окремої частини. Такі уроки в навчальному процесі можуть бути поодинокими.

Під час роботи у навчальній майстерні на кожному уроці треба звертати увагу на дотримання учнями правил безпечної роботи, виробничої санітарії й особистої гігієни, навчати їх тільки безпечних прийомів роботи, ознайомлювати із заходами попередження травматизму.

Результатом діяльності учнів при вивченні кожного блоку обов'язкової для вивчення складової програми модуля має бути вибір, а будь-якого варіативного модуля — проєкт.

До переліку практичних робіт слід включати такі, що сприяють формуванню національно-патріотичних почуттів учнів. Зокрема, це можуть бути предмети і речі, що у своєму змісті пов'язані з народною культурою українців, а саме: виготовлення декоративно-ужиткових і ремісничих виробів, що були характерними для побуту українців.

Також це можуть бути вироби військово-патріотичного призначення (різноманітні за конструкцією та складністю виготовлення «підки», «якорі» для пошуку розтяжок, маскувальні сітки, сумки для аптечок, рукавиці, сувеніри з патріотичною символікою тощо).

Резерв часу, передбачений програмою, вчитель може використати на підсилення окремих складових навчальної програми на свій вибір.

Варіативна складова

Освоєння варіативних модулів здійснюється на основі проєктно-технологічної діяльності. Варіативні модулі обираються залежно від матеріально-технічного та кадрового забезпечення навчального процесу, бажання учнів, регіональних традицій. Варіативні модулі розроблено окремо для 5–6 класів та 7–9 класів. Освоєння варіативних модулів відбувається за окремо розробленими програмами до них. У 5–6 класах вивчається по 2 варіативні модулі на кожен з яких відводиться 20 год, у 7–9 класах вивчається по 1 варіативному модулю, кожен в обсязі 16 год.

Будь-який варіативний модуль для 5–6 класів можна обрати лише один раз у 5 чи 6 класі. Так само, будь-який варіативний модуль для 7–9 класів можна обрати лише один раз у 7, 8 чи 9 класі.

Уся проєктна документація (зображення виробу, розрахунок матеріалів, послідовність виготовлення тощо) учнями 5–8 класів виконується в робочих зошитах. При виконанні проєктів у 9 класі учні мають зібрати матеріали (зображення виробу, зображення виробів-аналогів з їх аналізом, вибір та розрахунок матеріалів, відповідний план реалізації проєкту тощо) у проєктну папку.

Перелік варіативних модулів для 5–6 класів

- Технологія виготовлення народної ляльки.
- Технологія виготовлення м'якої іграшки.
- Технологія виготовлення виробів, оздоблених аплікацією.
- Технологія виготовлення вишитих виробів.
- Технологія виготовлення швейних виробів (машинним способом).
- Технологія ремонту та оздоблення одягу.
- Технологія приготування страв.
- Технологія плетіння з бісеру.
- Технологія виготовлення виробів із бісеру на дротяній основі.
- Технологія писанкарства.
- Технологія виконання електротехнічних робіт.
- Технологія оздоблення виробів художнім випалюванням.